

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΡΙΣΤ. ΣΟΛΟΥΝΙΑ

ΠΑΥΛΟΣ

Ἡ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΟΝΤΩΣ ΟΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

« Ἐν πάντων ἀρχά »
ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1938

ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤ. ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

Ε.Υ.Ε. της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

*Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον, δεόν νὰ ἔχη ἐδῶ,
τὴν ιδιόχειρον ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.*

Κωνσταντίνος Θ. Πετσίος

PRINTED IN GREECE—1938
ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤ. ΘΙΚΟΣ Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Ὅσονδήποτε μεγάλη καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀπασχόλησις τοῦ ἀνθρώπου λόγῳ τῶν βιωτικῶν του ἀναγκῶν· ὅσονδήποτε ἰσχυρὰ καὶ ἂν εἶναι ἡ προσκόλλησις καὶ ἡ ἀφοσίωσις αὐτοῦ εἰς τὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ προσπαθείας του καὶ τὰς ἐπιδιώξεις του· ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ ἰδέαι του καὶ αἱ πεποιθήσεις του περὶ κόσμον καὶ ζωῆς καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τῆς διανοήσεώς του· καὶ τῆς ψυχοσυνθέσεώς του· ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι, μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ σωματικὴ, ψυχικὴ, διανοητικὴ καὶ κοινωνικὴ ὑπόστασις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ διαβάθμισις αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν ὁμοίων του, ὑπάρχουσι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του στιγμαί, πολλαὶ ἢ ὀλίγαι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ κάθε ἄνθρωπος, ἀπομονούμενος εἰς ἑαυτόν, προσβλέπει μὲ ἀπορίαν τὸν κόσμον ὅστις τὸν περιβάλλει καὶ τὸν ἑαυτόν του ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ συγχρόνως, αἰσθάνεται τὸ εἶναι του ὀλόκληρον νὰ πιέζεται ἀπὸ τὸ ἀμείλικτον ἐρωτηματικόν, τί εἴμεθα καὶ τί τὸ περὶ ἡμᾶς;

Τὸ ἀναπάντητον αὐτὸ ἐρωτηματικόν ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ὁποίου ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἰσοπεδοῦνται, ἡ ἀπορία αὕτη ἢ ἀνικανοποίητος, εἶναι ἡ γεννήτρια αἰτία, τῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐξηγήσῃ τὸν κόσμον. Τὴν προσπάθειαν δὲ ταύτην, ἐκπροσωπεῖ καὶ κατευθύνει ἀνέκαθεν ἡ φιλοσοφία, θέτουσα εἰς ἑαυτὴν τὰ προβλήματα τῆς ἐξηγήσεως τοῦ κόσμου, προχωροῦσα ἀκολούθως εἰς τὴν διερεῦνησιν καὶ τὴν λύσιν αὐτῶν καὶ δημιουργοῦσα διὰ τῶν συμπερασμάτων τῆς προσπαθείας τῆς τὰς Ἐπιστήμας, αἱ ὁποῖαι συστηματοποιοῦσι καὶ εἰδικεύουσι τὰς ἐρεῦνας πρὸς τὰς κεντρικὰς κατευθύνσεις τὰς ὁποίας ἐχάραξεν ἡ φιλοσοφία. Διὰ τῶν ἐρευνῶν δὲ καὶ τῶν συμπερασμάτων τῶν ἐπιστημῶν, συγκροτεῖται διὰ μέσου τοῦ χρόνου τὸ οἰκοδόμημα τῆς Γνώσεως, ἡ ἐξήγησις τοῦ Κόσμου.

Ἐκ τῶν προβλημάτων τῆς φιλοσοφίας, τὸ ὑπατον πάντων, τὸ βασικόν, τὸ καθολικόν, τὸ περικλεῖον ἐν ἑαυτῷ ὅλα τὰ ἄλλα προβλήματα ἀνεξαιρέτως, τὸ πρόβλημα τῶν προβλημάτων, εἶναι τὸ τί εἶναι ἡ Ἀλήθεια.

Ἐὰν εὕρεθῇ ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τῆς Ἀληθείας, ἐὰν γνωσθῇ ὁποῖον καὶ ποῖον εἶναι τὸ ὄντως ὄν, ὅπως ἀποκαλεῖται συνήθως ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἡ Ἀλήθεια, τότε καὶ μόνον ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν τῆς ἀπορίας του καὶ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἀγνοίας του καὶ τῆς ἀδυναμίας του. Τότε μόνον θὰ οἰκοδομηθῇ τὴν Ἀληθινὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν Ἀληθινὴν Γνώσιν. Ἡ δὲ Ἀληθινὴ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Ἀληθινὴ Γνώσις, θὰ χαρίσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν Γαλήνην, ἣτις θὰ εἶναι ἡ νέα μεγάλη καὶ προαγματικὴ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου, ὁ νέος ρυθμὸς, ἡ νέος παλμὸς τῆς ζωῆς τῆς Ἀνθρωπότητος.

Μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ δώσῃ μίαν ἐπάντησιν σαφῇ καὶ ἱκανοποιητικῇ εἰς τὸ πρόβλημα αὐτὸ τῶν προβλημάτων, εἰς τὸ αἰώνιον ἐρώτημα τί εἶναι ἡ Ἀλήθεια, ἐγράφη τὸ παρὸν βιβλίον. Ἐὰν δὲ ἡ ἀπάντησις δίδεται καὶ εἶναι αὕτη σαφῆς καὶ ἱκανοποιητικῆς, ὡς προσπαθήσῃ νὰ τὸ ἀντιληφθῇ ὁ κάθε ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου τούτου, ἐξετάζων ὄν ἡ ἀπάντησις αὕτη εἶναι τὸ σαφέστερον καὶ ἐναργέστερον καὶ παραστατικώτερον καὶ πληρέστερον καὶ τελειότερον καὶ μεγαλειωδέστερον, ὡς παράστασις ἢ ὡς ἔννοια, τὸ ὁποῖον ἔχει χωρέσει εἰς τὴν σκέψιν του καὶ ἔχει φθάσει εἰς τὴν νόησίν του.

Βεβαίως, ἡ ἐξήγησις τοῦ Κόσμου δὲν παρέχεται μὲ τὴν διδομένην ἀπάντησιν εἰς τὸ τί εἶναι ἡ Ἀλήθεια, διότι οὔτε δυνατὴ εἶναι ἡ ἀνάλυσις τοῦ τί εἴμεθα καὶ τί τὸ περὶ ἡμᾶς εἰς τὰς ὀλίγας σελίδας τοῦ βιβλίου τούτου, οὔτε δοξασίαι καὶ πεποιθήσεις χιλιετηρίδων εἶναι εὐκόλον νὰ τροποποιηθοῦν ἐντὸς ὀλίγης ὥρας. Ἡ Ἀρχὴ ὅμως, ἡ Αἰτία, γνωστοποιεῖται καὶ αἰσθητοποιεῖται τρόπον τινά, μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν ἐνάργειαν καὶ παραστατικότητά, τὴν ἱκανοποιούσαν, ὡς πιστεύομεν, τὴν σκέψιν. Τὴν δὲ ἐξήγησιν τοῦ Κόσμου εἰς τὰς κεφαλαιώδεις γραμμὰς αὐτοῦ καὶ τὰ οὐσιώδη γνωρίσματά του, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ δώσωμεν, ὑπὸ τὸ

πρῶσιμα βεβαίως τῆς γνωστεποιουμένης Αἰτίας, εἰς σειρὰν βιβλίων μὲ τὴν συγγραφὴν τῶν ὁποίων ἀπασχολούμεθα.

Σχετικῶς μὲ τὴν διαλογικὴν μέθοδον συγγραφῆς τὴν ὁποίαν ἐξελέξαμεν, ὁπομιμούμενοι εἰς τοῦτο τὸν Πλάτωνα, ἔχομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν τὸ ἐκάμαμεν πρὸς εὐκολίαν μας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἀσφαλῶς εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθοῦν, οἱ δυνάμενοι νὰ κρίνουν. Τοῦτο δὲ διότι ἡ διαλογικὴ μέθοδος, δὲν εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μας ὁ εὐκολώτερος τρόπος συγγραφῆς, ἰδίως προκειμένου περὶ καθαρῶς φιλοσοφικῶν θεμάτων, ἀναμφισβητήτως ὅμως εἶναι ὁ καλύτερος, ἐπειδὴ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι διευκολύνει τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν καλύτεραν παρακολούθησιν καὶ κατανόησιν τοῦ ἐξεταζομένου θέματος, ἀναγκάζει συγχρόνως τὸν ἐρευνητὴν, νὰ ἐλέγξῃ κατὰ τὸν αὐστηρότερον τρόπον τὰς ἐκάστοτε σκέψεις του καὶ τοὺς συλλογισμοὺς του, καθ' ὅσον ὑποχρεώνει αὐτὸν νὰ ἐξευρίσκη, ἴσης βεβαίως σοβαρότητος καὶ σημασίας ἐπιχειρήματα ἀντικρούσως τῶν ἰδίων του σκέψεων καὶ συλλογισμῶν, τὰ ὁποῖα νὰ θέτῃ εἰς τὸ στόμα ἑνὸς ἐκ τῶν διαλεγομένων. Τοιοῦτοτρόπως δέ, τὸ συμπέρασμα ὅπερ τυχὸν θὰ ἀποκομισθῇ ἐκ τοῦ διαλόγου, ὁμοιάζει κατὰ πολὺ μὲ ἀποδειχθὲν μαθηματικὸν θεώρημα καὶ ἔχει ἀνάλογον βεβαίως σημασίαν καὶ ἀξίαν.

Ἐναφορικῶς μὲ τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων τοῦ παρόντος διαλόγου καὶ ἐκείνων πού θὰ ἐπακολουθήσουν, ἄς μὴ ἀποδοθῇ εἰς αὐτὰ οἰοσδῆποτε συμβολισμὸς, ἢ καμμία ἰδιαιτέρα σημασία, διότι τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν πραγματικότητα.

Γεώργ. Ἄριστ. Σολούνιας

Ἐγραψα ἐν Ἀμαρουσίῳ,
τὸν Αὐγούστον 1938

ΣΗΜ. Ἐπὶ τὰ ἄριστα βιβλία: τὸ «Σύμπαν» τοῦ κ. Α. Ἀναστασιάδου καὶ «Ἐπιτομὴ τῆς Νεωτέρας Φυσικῆς» τοῦ κ. Ν. Θεοδώρου, ἔχομεν ἀντλήσει τὰς περισσοτέρας ἐπιστημονικὰς πληροφορίας ἐξ ὧν ἀναφέρομεν.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἡ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΟΝΤΩΣ ΟΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Πρόσωπα τοῦ διαλόγου:

ΚΡΙΤΩΝ, ΠΑΥΛΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΟΝΤΩΣ ΟΝ

ΚΡΙΤΩΝ

Εἶναι τόσον ὦραϊα ἐδῶ πού βρεθήκαμε, στήν ἡσυχία τῆς ἐξοχῆς, μέ τή δροσιά τῆς αὐγῆς τοῦ καλοκαιριοῦ καί τίς ὑπέροχες μυρουδιές, ὥστε μοῦ φαίνεται κατάλληλη ἡ εὐκαιρία νά ἀνοίξουμε συζήτησι γιά ἓνα θέμα πού καί ἄλλη φορά ἀρχίσαμε, χωρίς ὅμως νά τὸ τελειώσουμε. Θά θυμᾶσαι βεβαίως...

ΠΑΥΛΟΣ

Βεβαίως θυμᾶμαι. Καί ἀλήθεια, ἔτσι καθὼς εἴμαστε ξεκούραστοι ὕστερα ἀπὸ ἓνα καλὸν ὕπνο, σ' αὐτὸ τὸ θαυμάσιο περιβάλλον, μέ τὴν ἐξοχη καί ἀπέραντη θέα καί μέ πρόσφατη τὴν εὐχαρίστησι πού μᾶς χάρισε τὸ γεῦμα μας ἀπὸ μοσχάτα σταφύλια, νομίζω ὅτι δέν εἶναι δυνατὸν νά ἐπιδιώξη καί νά ἐπιτύχη κανεὶς εὐνοϊκώτερες συνθήκες γιά τὴ διεξαγωγή μιᾶς συζητήσεως σὰν αὐτὴ πού θέλεις νά κάμουμε.

ΚΡΙΤΩΝ

“Ὡστε εἶμαστε σύμφωνοι. Καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἔχεις ὅλη τὴν ὀρεξι καὶ τὴ δύναμι πού ἀπαιτεῖ τὸ θέμα μας, γιατί ἀσφαλῶς θὰ χρειασθοῦμε καὶ χρόνον πολὺν καὶ κόπον ὄχι ὀλίγον γιὰ νὰ φθάσουμε σὲ κάποιο συμπέρασμα, ἂν ἤμπορέσουμε, ἐννοεῖται, νὰ φθάσουμε.

ΠΑΥΛΟΣ

Μὴ ἀμφιβάλλεις γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ γνῶριζε ὅτι εἶμαι ἕτοιμος νὰ σὲ ἀκούω καὶ νὰ σὲ παρακολουθῶ.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐμποροῦμε, λοιπόν, νὰ ἀρχίσουμε. Δὲν σοῦ κρύβω ὅμως ὅτι σκέπτομαι αὐτὸ τὸ «νὰ ἀρχίσουμε» καὶ σὲ βεβαιῶ ὅτι δὲν τὸ βρίσκω τόσο εὐκόλον ὅσον τοῦλάχιστον φαίνεται.

ΠΑΥΛΟΣ

Τί θέλεις νὰ πῆς;

ΚΡΙΤΩΝ

“Ὅτι χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ καὶ μεγάλη φροντίδα γιὰ νὰ εὔρουμε τὸν κατάλληλο τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ διεξαγάγωμεν τὴν συζήτησίν μας.

ΠΑΥΛΟΣ

Δὲν ἔχω ἀντίθετη γνώμη. Σὲ παρακαλῶ μόνον νὰ μὲ ἀπαλλάξης ἀπὸ τὸν κόπο νὰ βγάλω ἐγὼ τὸ φίδι ἀπὸ τὴν τρύπα, ὅπως λέει ἡ παροιμία.

ΚΡΙΤΩΝ

Ναί, θὰ προσπαθῆσω νὰ κάμω ἐγὼ αὐτὴ τὴ δουλειά.

ΠΑΥΛΟΣ

Πῶς, λοιπόν, νομίζεις ὅτι εἶναι καλύτερα νὰ ξεκινήσουμε; Σὲ ἀκούω.

ΚΡΙΤΩΝ

Νά· αὐτὴ τὴ στιγμή μοῦ φαίνεται πὼς βρισκόμαστε στὴ θέσι τοῦ ἀρχιτέκτονος πού καταστρώνει τὰ σχέδια τοῦ οἰκοδομήματος του. Καὶ ἡ παραμικρότερη λεπτομέρεια νὰ τοῦ διαφύγη κατὰ τὴν κατάστρωσι, κινδυνεύει νὰ δρέψη τὴν ἀποτυχία ὅταν θὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδιά του.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἡ παρομοίωσις δὲν εἶναι ἄστοχη. Ἔτσι τὸ αἰσθάνομαι καὶ ἐγώ.

ΚΡΙΤΩΝ

Τί πρόκειται, λοιπόν, νὰ ζητήσουμε νὰ βροῦμε μετὰ τὴ συζήτησι πού ἀρχίζουμε;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἄν τὸ διατυπώνω καλά, θέλουμε νὰ βροῦμε τὸ τί εἶναι ἡ Ἀλήθεια.

ΚΡΙΤΩΝ

Πολύ καλά τὸ διατύπωσες· αὐτὸ πράγματι θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἠμπορέσουμε νὰ μάθουμε. Τί εἶναι τὸ ὄντως ὄν, ἡ Ἀλήθεια. Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι, μετὰ τὸ τρόπο πού ἀρχίζουμε, δὲν ἀποκλείεται νὰ βρεθοῦμε μπερδεμένοι παρακάτω. Διότι θέτουμε τὸ ζήτημα σὰν κάτι περὶ τοῦ ὁποίου ἀναμφισβητήτως γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχει καὶ δὲν μένει παρὰ νὰ ψάξουμε νὰ βροῦμε, ποῖον εἶναι, ποῦ εἶναι καὶ πῶς εἶναι. Ἡ μήπως ἐσύ γνωρίζεις ὅτι ὑπάρχει, ὅποτε διευκολύνεται πολὺ ἡ συζήτησις;

ΠΑΥΛΟΣ

Μοῦ φαίνεται ὅτι ἀπὸ ἐκεῖνο πού φοβήθηκα, δὲν ἐγλύττωσα. Σὲ παρακαλῶ ὅμως νά... ξανσβάλης τὸ φίδι στὴ θέσι του καὶ νὰ μὴ μοῦ ζητᾶς πλέον νὰ κάμω ἀκροβασίες, μέχρι τοῦλάχιστον νὰ στρώση ἡ συζήτησις εἰς τὰς λεπτομερείας της.

ΚΡΙΤΩΝ

Καλά· μὴ τὸ θεωρήσης αὐτὸ ὡς ἀποτυχία καὶ ἀποκαρδιώ-νεσαι, ἀλλὰ ἄκουσε τοὺς συλλογισμούς μου γιὰ νὰ μοῦ πῆς ἂν συμφωνεῖς μαζί μου.

ΠΑΥΛΟΣ

Σὲ ἀκούω.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐπειδὴ καὶ τὸ νὰ ὀρίσωμεν ἀπλῶς μετὰ τὸ ἄρθρον τὸ ζητούμενον, μᾶς ἐμφανίζει ὡς γνωρίζοντας ὅτι ὑπάρχει τοῦτο, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ ὡς γνωρίζοντας τί εἶναι τὸ ὑπάρχον καὶ τὸ μὴ

ὑπάρχον, γιὰ ὅλα αὐτὰ σοῦ προτείνω ἓνα προσωρινὸν συμβιβασμόν.

ΠΑΥΛΟΣ

Ποῖον συμβιβασμόν καὶ πῶς τὸν ἐννοεῖς;

ΚΡΙΤΩΝ

Γνωρίζεις, βεβαίως, ὅτι τὴν Ἀλήθειαν, δὲν ἔπαυσαν ποτὲ καθὼς νομίζω νὰ τὴν ζητοῦν οἱ ἄνθρωποι, σὰν κάτι ποὺ θὰ τοὺς δώσῃ πλήρη καὶ ἱκανοποιητικὴν ἐξήγησιν τοῦ κόσμου. Ὅταν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς θεωροῦμεν ὡς ὑπάρχουσιν τὴν Ἀλήθειαν, ἄς θεωρηθῶμεν ὅτι κάμνωμεν, ὅ,τι ἔκαμαν καὶ κάμνουν καὶ τόσοι ἄλλοι ἐρευνηταί, ὡς ζητοῦντες δηλαδὴ τὴν ἐξήγησιν τοῦ κόσμου, μὲ τὴν ἐξῆς μόνον διαφορὰν. Ὅτι ἐρευνῶντες, δὲν θὰ εἴμεθα σὰν ἐκεῖνον ποὺ ἔχασε κάτι καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸ εὔρῃ, γνωρίζων αὐτὸ ποὺ ζητεῖ, καὶ ἐλπίζων ὅτι θὰ τὸ εὔρῃ, ἀλλὰ ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῆς ἐρεύνης μας θὰ πιστεύωμεν ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ εὔρωμεν αὐτὸ ποὺ ζητοῦμεν. ὅσον καὶ τὸ νὰ μὴ εὔρωμεν τίποτε. Ἔτσι δὲν διατρέχομεν τὸν κίνδυνον, οὔτε νὰ τραβήξωμεν λαθασμένον δρόμον διότι θὰ βασισθῶμεν εἰς πορίσματα ἢ θὰ δεσμευθῶμεν ἀπὸ συμπεράσματα περὶ πράγματος ἀγνώστου, οὔτε νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν ἀποκαρδίωσιν τοῦ ἐλπίσαντος εἰς κάτι τὸ ὁποῖον ἀπεδείχθη χίμαιρα.

ΠΑΥΛΟΣ

Τὸν δέχομαι αὐτὸν τὸν συμβιβασμόν, ἀφοῦ καὶ ἐγὼ δὲν εὐρίσκω ἄλλην διέξοδον αὐτὴν τὴν στιγμήν.

ΚΡΙΤΩΝ

Σκέπτομαι, ἄλλως τε, καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅταν ἐπιχειρεῖται ἡ λύσις ἐνὸς φιλοσοφικοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον εἶναι, προφανῶς, μέρος ἄλλου γενικωτέρου, ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προκύψῃ ἡ ἀκριβὴς λύσις τοῦ μερικωτέρου οὗτοῦ προβλήματος, ὅταν ἀγνοεῖται ἡ φύσις καὶ ἡ βᾶσις τοῦ γενικωτέρου. Ὁ ἐξετάζων, λόγου χάριν, τὰ λεγόμενα «ψυχικὰ φαινόμενα» χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἂν ὑπάρχῃ ψυχὴ καὶ τί εἶναι ψυχὴ, ποτὲ ἀσφαλῶς δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ δώσῃ ἀκριβῆ ἐξήγησιν τῶν «ψυχικῶν φαινομένων». Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τὴν ἰδικὴν μας,

τὸ πρόβλημα, δηλαδή, τῆς Ἀληθείας, ὄχι μόνον ὡς μέρος ἄλλου γενικωτέρου προβλήματος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῆ, ἀλλὰ εἶναι ἀναμφισβητήτως, τὸ ἔχον τὴν καθολικωτέραν σημασίαν πάντων τῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων, εἶναι ἡ συνισταμένη αὐτῶν, τὸ πρόβλημα δὲ' τοῦτο πρέπει πρωτίστως νὰ λύσῃ κατὰ τρόπον πλήρη καὶ ἱκανοποιητικὸν ὁ ἐρευνητής, ἐὰν θέλει νὰ ἡμπορέσῃ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν λύσιν καὶ ὄλων τῶν ἄλλων μερικωτέρων προβλημάτων. Ὅσον δὲ πληρεστέρα καὶ πειστικωτέρα καὶ ἱκανοποιητικωτέρα θὰ εἶναι ἡ λύσις τοῦ καθολικοῦ προβλήματος τῆς Ἀληθείας, τόσον ἀκριβεστέρα θὰ εἶναι καὶ ἡ λύσις τῶν ἄλλων φιλοσοφικῶν προβλημάτων. Πιστεύω, δηλαδή, ὅτι ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τῆς Ἀληθείας, κατὰ τρόπον ἱκανοποιοῦντα ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πάσης ἐποχῆς, θὰ μᾶς ἔδιδε τὴν ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν ἐξήγησιν τοῦ κόσμου.

ΠΑΥΛΟΣ

Εὐρίσκω τοὺς συλλογισμοὺς σου πολὺ λογικοὺς καὶ ὀρθοὺς καὶ νομίζω ὅτι ἡμποροῦμεν νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματός μας, κατόπιν μάλιστα τῶν ὄσων εἶπες καὶ τοῦ συμβιβασμοῦ ποὺ ἐκάμαμε.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ τὸν συμβιβασμὸν αὐτὸν νὰ μὴ τὸν θεωρῆς τρομερόν, διότι ἡ ἐνδεχομένη γνῶσις τῆς Ἀληθείας ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἶναι μακρὰ ἀπὸ τὴν γνῶσιν τοῦ ὑπάρχοντος, τοῦ ὄντος. Καὶ συνεπῶς, εἰς τὸν πολὺ αὐστηρὸν ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς ζητοῦσε νὰ τοῦ λογοδοτήσωμεν διὰ τὸν συμβιβασμὸν, θὰ ἡμπορούσαμεν νὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν ὅτι ζητοῦντες τὴν Ἀλήθειαν, ζητοῦμεν τὸ ὄντως ὄν, ὅπως λέγεται τὸ ὑπάρχον καθ' ἑαυτό.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἄς προχωρήσωμεν λοιπὸν εἰς τὸ θέμα μας χωρὶς δισταγμοὺς καὶ χωρὶς νὰ περιμένῃς πλέον ἀπὸ ἐμένα ἀκροβασίεις ὅπως ἡ προηγουμένη.

ΚΡΙΤΩΝ

Ὅχι· αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ βγάλω ἐγὼ τὸ φίδι ἀπὸ τὴ τρύπα του.

ΠΑΥΛΟΣ

Σὲ ἀκούω.

ΚΡΙΤΩΝ

Εἶπαμε λοιπὸν ὅτι, αὐτὸ ποὺ ζητοῦμεν νὰ εὕρωμεν πρέπει νὰ μᾶς δίνη πλήρη καὶ ἱκανοποιητικὴν ἐξήγησιν τοῦ κόσμου. Ἦ δὲν εἶναι ἔτσι;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἦ ἔτσι πράγματι εἶπαμε καὶ ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι.

ΚΡΙΤΩΝ

Κοί ἂν μὲν εὕρωμεν ὅτι ὑπάρχει Ἀλήθεια καὶ γνωρίσωμεν τί εἶναι ἡ Ἀλήθεια, τότε ὁ κόσμος τὸν ὁποῖον ἀντιλαμβανόμεθα θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῆ, διότι ἂν δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ κόσμος ἡ Ἀλήθεια, θὰ ἔχη ὅμως ἀπαραιτήτως καὶ ἀσφαλῶς κάποιαν σχέσιν μαζύ της. Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχει Ἀλήθεια, τότε, ὅ,τι ἀντιλαμβανόμεθα, τὸν κόσμον, θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τὸν ἐρευνήσωμεν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν, καὶ νὰ τὸν ἐξηγήσωμεν σημεῖον πρὸς σημεῖον. Νὰ εὔχουσαι δὲ μὲ ὅλην σου τὴν δύναμιν νὰ ὑπάρχη ἡ Ἀλήθεια, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, δὲν ἤμπορεῖς νὰ φαντασθῆς πόσον ἐπίπονον θὰ εἶναι τὸ ἔργον τῆς ἐξερευνήσεως τοῦ κάθε ὄντος ἢ φαινομένου χωριστά, καὶ πόσον ἄχαρι θὰ εἶναι ἓνα τέτοιο ἔργον, ἀφοῦ καμμία ἐξήγησις δὲν θὰ εἶναι ἀσφαλῆς, καμμία γνῶσις δὲν θὰ εἶναι βεβαία, ἐφ' ὅσον τὰ ὄντα καὶ φαινόμενα τοῦ κόσμου, δὲν θὰ διέπωνται ὑπὸ κάποιας βαθυτέρας ἐνότητος καὶ γενικῆς νομιμότητος καὶ βασικῆς ἀρχῆς, ὡς πρέπει νὰ συμβαίνει ὅταν ὑπάρχει ἡ Ἀλήθεια.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀρκετὴ δὲ ἀπόδειξις αὐτῶν ποὺ λέγεις, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχη ἓνα πράγμα παρὰ ἅπειρα ὅσα φαίνονται τὰ ἀποτελοῦντα τὸν κόσμον, εἶναι νομίζω καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος, μὲ τὴν ἐρευναν καὶ τὴν ἐργασίαν χιλιητηρίδων ζωῆς, δὲν κατῴρθωσε νὰ οἰκοδομήσῃ τὴν πραγματικὴν καὶ ἀληθινὴν Γνῶσιν, ἐπειδὴ δὲν στηρίζεται αὕτη, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν γνῶσιν τῆς Ἀληθείας. Καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν τὸ περίεργον,

ὅτι μία ἐπιστήμη ἐπὶ παραδείγματι, διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ὁποίας εἰργάσθη ἀφάνταστος ἀριθμὸς ἀνθρώπων ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, καὶ ἧτις ἤμπορεῖ μάλιστα νὰ λέγεται καὶ «θετική» ἐπιστήμη, ὅτι εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὰ σπάργανα, ὅπως συνήθως λέγεται καὶ ἀπὸ αὐτοῦς ἀκόμη τοὺς ἐκπροσώπους τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἄς ἀρχίσωμεν, λοιπόν, τὴν ἔρευνάν μας μὲ τὴν ἐξῆς κατεύθυνσιν. Ἐπειδὴ θὰ ζητοῦμεν κάτι ἄγνωστον, ὁ καλύτερος τρόπος ἐρεύνης εἶναι, νομίζω, νὰ προσπαθήσωμεν, πρὶν κυττάξουμε νὰ ἰδοῦμε ποῖον εἶναι καὶ ποῦ εἶναι αὐτὸ ποὺ ζητοῦμεν, νὰ ἐξετάσωμεν, προηγουμένως, τὸ πῶς πρέπει νὰ εἶναι τὸ ζητούμενον, δηλαδή ποῖα γνωρίσματα, ποῖα χαρακτηριστικά φανταζόμεθα ὅτι πρέπει νὰ ἔχη. Νὰ κάμουμε δηλαδή σὰν τοὺς ἀστυνομικούς, οἱ ὁποῖοι γιὰ νὰ βροῦν κάποιον ἄγνωστόν τους, φροντίζουν προηγουμένως νὰ ἔχουν ἢ νὰ σχηματίσουν μίαν εἰκόνα τοῦ καταζητουμένου, διότι μόνον ἔτσι ὑπάρχει ἐλπίς νὰ τὸν εὔρουν. Δὲν θὰ κάμωμεν λοιπόν ἄσχημα νὰ μιμηθῶμεν τοὺς ἀστυνομικούς, ἐκτὸς ἐὰν γνωρίζεις σύ, κανένα καλύτερον τρόπον ἐρεύνης.

ΠΑΥΛΟΣ

Γιὰ νὰ γνωρίζω καλύτερον τρόπον ἀπ' αὐτὸν πρὸς προτείνεις, δὲν γνωρίζω. Φοβοῦμαι, μόνον, μὴ τυχὸν κάποιος ποὺ θὰ μᾶς ἤκουε συζητοῦντας, θὰ μᾶς ἔλεγε ὅτι δὲν διαφέρουμε καὶ πολὺ ἀπὸ τὸν ἐξετάζοντα π.χ. τὰ ψυχικὰ φαινόμενα χωρὶς νὰ γνωρίζη ὅτι ὑπάρχει ψυχὴ καὶ τί πράγμα εἶναι. Ἡ μήπως ξέχασες ὅτι πρὸ ὀλίγου τὸν κατηγορήσαμε τὸν ἐπιχειροῦντα τοιαῦτα πράγματα;

ΚΡΙΤΩΝ

Καθόλου, μάλιστα, δὲν τὸ ἐλησμόνησα, ἀλλὰ νομίζω ὅτι δὲν εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἰδίαν μὲ ἐκεῖνον ποὺ κατηγορήσαμεν θέσιν.

ΠΑΥΛΟΣ

Μά, ἀφοῦ ζητοῦμεν νὰ εὔρωμεν τὰ γνωρίσματα καὶ τὰς ιδιότητας πράγματος, ποὺ δὲν γνωρίζομεν καν ὅτι ὑπάρχει;

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ ὅμως, αἱ διαφοραὶ εἶναι πολλαὶ καὶ οὐσιώδεις, μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνου. Καὶ πρῶτον, ἡμεῖς θὰ ὠμοιάζαμεν μᾶλλον μὲ τὸν ἐρευνῶντα τί εἶναι ψυχὴ καὶ ὄχι μὲ τὸν ἐξετάζοντα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα, ἀφοῦ προσπαθοῦμεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν δημιουργὸν αἰτίαν τοῦ κόσμου, πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν ὄντων καὶ φαινομένων αὐτοῦ. Δεύτερον, ἐκάμαμε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὑπάρχει ἡ Ἀλήθεια, χωρὶς νὰ ἀποκλείσωμεν καὶ τὸ ἀντίθετον ὡς ἐνδεχόμενον, καὶ τὸ νὰ μὴ τὴν εὕρωμεν. Καὶ τρίτον, γνωρίζομεν ἀσφαλῶς τί δουλεῖα πρέπει νὰ κάνῃ ἡ Ἀλήθεια, ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ μᾶς δίνῃ ἱκανοποιητικὴν καὶ πλήρη ἐξήγησιν τῶν ὄντων καὶ φαινομένων τοῦ κόσμου. Αὕτῃ πρὸ παντὸς ἡ βασικὴ προϋπόθεσις μᾶς δίδει ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς ἐρεῦνης, πρέπει δὲ νὰ τὴν θεωρήσωμεν ὡς βασικὴν, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι, ἂν ὑπάρχει Ἀλήθεια ποὺ νὰ μὴ ἐξηγῇ τὸν κόσμον, ἀσφαλῶς... δὲν θὰ εἶναι ἡ Ἀλήθεια, καὶ καλύτερα νὰ λείπῃ καὶ ἡ ἐρευνα καὶ τὸ καλὸ τῆς, διότι καθόλου δὲν μᾶς χρειάζεται τέτοια Ἀλήθεια.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἐκατάλαβα καλὰ τὴν διαφορὰν καὶ ἀναγνωρίζω ὅτι ἡ παρατήρησίς μου δὲν ἦταν βάσιμη. Προχώρησε λοιπόν, σύμφωνα μὲ τοὺς συλλογισμούς σου καὶ τὰς προϋποθέσεις ποὺ θέτεις.

ΚΡΙΤΩΝ

Θὰ προχωρήσω ὕστερα ἀπὸ ἓνα παράδειγμα ἀκόμη διότι δὲν πρέπει νὰ ἀφίνωμεν οὔτε ἶχνος ἀμφιβολίας εἰς τοὺς ἑαυτούς μας περὶ τοῦ ὅτι καλῶς προχωροῦμεν. Ἡ συναίσθησις, λοιπόν, ὡς ψυχικὸν φαινόμενον, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς ἢ ὅποια ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ αἰτία. Καὶ εἶναι γνωστὸν καὶ ἀντιληπτὸν ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος.

ΠΑΥΛΟΣ

Εἶναι τοῦτο προφανές.

ΚΡΙΤΩΝ

*Ἡμεῖς, λοιπόν, πρὶν ἐξετάσωμεν τὰ ἀποτελέσματα—τὸν κόσμον—ζητοῦμεν πρῶτον νὰ γνωρίσωμεν τὴν αἰτίαν. *Ὅσον δὲ διὰ τὰ γνωρίσματα τὰ ὅποια θὰ προσπαθήσωμεν νὰ εὐρωμεν ὅτι πρέπει νὰ τὰ ἔχη ἡ Ἀλήθεια, ἡ αἰτία, τοῦτο εἶναι λογικὸν καὶ ἐπιτρεπόμενον νὰ τὸ κάμωμεν, ἀφοῦ γνωρίζομεν ὅτι ἡ Ἀλήθεια πρέπει νὰ ἐξηγῆ τὸν κόσμον, ἢ τοῦλάχιστον, τὸ θεωροῦμεν τοῦτο ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν, ἂν δὲν τὸ γνωρίζομεν. Εἶναι, δηλαδή, σὰν νὰ ζητοῦμεν νὰ εὐρωμεν λ.χ. ἓνα πρᾶγμα πού πρέπει νὰ ἠμπορῆ νὰ τρέχη εἰς τοὺς δρόμους. Θὰ εἶναι παραλογισμὸς ὅταν εἴπωμεν ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα πρέπει ὡς γνώρισμα νὰ ἔχη, πρῶτα—πρῶτα, τοὺς τροχούς;

ΠΑΥΛΟΣ

*Ὁχι βεβαίως· τούναντίον μάλιστα.

ΚΡΙΤΩΝ

*Ἄς προσπαθήσωμεν, λοιπόν, νὰ εὐρωμεν τὰ γνωρίσματα τῆς Ἀληθείας, τοὺς . . . τροχοὺς καὶ τὰ ἄλλα ἐξαρτήματα αὐτῆς. Καὶ ἀφοῦ συγκεντρώσωμεν αὐτὰ τὰ γνωρίσματα, τότε νὰ προσπαθήσωμεν νὰ εὐρωμεν τὸ πρᾶγμα πού θὰ τὰ ἔχη, καὶ ἂν μὲν τὸ εὐρωμεν ἔχει καλῶς, ἂν δὲ δὲν τὸ εὐρωμεν τότε διασκορπίζομεν αὐτὰ τὰ γνωρίσματα πού θὰ συγκεντρώσωμεν εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους διὰ νὰ πᾶνε ἀπ' ἐκεῖ πού ἦλθαν, καὶ καθόμαστε ἤσυχτοι λέγοντες ὅτι, οὔτε εἶχαμε οὔτε ἐχάσαμε τίποτε.

ΠΑΥΛΟΣ

*Ἄς προχωρήσωμεν, λοιπόν, ἤσυχτοι, μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ τώρα, προκειμένου, νὰ ἀρχίσωμεν συζητοῦντες διὰ τὴν ἀνέυρεσιν τῶν γνωρισμάτων τῆς Ἀληθείας, θυμήθηκα μὲν κομβέντα πού ἔκαμες πρὸ ὀλίγου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπέδωκες μίαν ιδιότητα, ἓνα γνώρισμα εἰς τὴν Ἀλήθειαν, τὸ ὁποῖον μάλιστα, ἦταν πολὺ χαρακτηριστικόν.

ΠΑΥΛΟΣ

Δέν καταλαβαίνω ποῖον πράγμα ἀπὸ ὅσα εἶπα, ἐννοεῖς.

ΚΡΙΤΩΝ

Νά· εἶπες ὅτι εἶναι προτιμώτερο νὰ κυνηγήσουμε ἓνα πράγμα, παρά ἄπειρα, ὅσα φαίνονται νὰ εἶναι τὰ ἀποτελοῦντα τὸν κόσμον, ἐνθυμηθεῖς προφανῶς τὴν σχετικὴν παροιμίαν.

ΠΑΥΛΟΣ

Λοιπόν;

ΚΡΙΤΩΝ

Δέν ἐπρόσεξες, λοιπόν, ὅτι ἐχαρακτήρισες τὴν Ἀλήθειαν ὡς ἓν πράγμα.

ΠΑΥΛΟΣ

Πράγματι. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι δέν τὸ ἔκαμα κατόπιν σκέψεως.

ΚΡΙΤΩΝ

Δέν μᾶς ἐνδιαφέρει πλέον τὸ γιατί καὶ τὸ πῶς τὸ εἶπες, ἀλλὰ τὸ ἐάν, πράγματι, ἡ Ἀλήθεια, εἶναι μία ἢ περισσότερες τῆς μιᾶς. Τί νομίζεις, λοιπόν, ὅτι συμβαίνει;

ΠΑΥΛΟΣ

Ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι ἀπαράσκευος νὰ ἀπαντήσω.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἄς προσπαθήσωμεν μαζὺ νὰ δώσωμεν μίαν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα ποῦ ἐθέσαμεν καὶ πρὸς τοῦτο, ἄς φαντασθῶμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἡ Ἀλήθεια δέν εἶναι μία ἀλλὰ δύο.

ΠΑΥΛΟΣ

Δηλαδή;

ΚΡΙΤΩΝ

Ὑπόθεσε ὅτι Ἀλήθειες εἶναι: αὐτὸ τὸ φῶς ποῦ βλέπουμε νὰ καταυγάζη τὸν ὀρίζοντα ποῦ ἔχουμε μπροστά μας καὶ νὰ τὸν κάνη τόσο ὠραῖον, καὶ αὐτὸ τὸ δένδρο ποῦ μᾶς χαρίζει τὴν εὐεργετικὴν σκιά του.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἄς τὸ ὑποθέσωμεν.

ΚΡΙΤΩΝ

Εἰπέ μου τώρα. Ἐὰν αὐτὸ τὸ δένδρο εἶναι μία ἀλήθεια, θὰ

ἤμπορέσωμεν νὰ ἀπαγορεύσωμεν καὶ στὰ ἄλλα δένδρα νὰ εἶναι ἀλήθειες;

ΠΑΥΛΟΣ

Βεβαίως, ὄχι.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη θεωρήσωμεν ὅλα τὰ δένδρα ὡς κάτι ἐν καὶ διορθώνοντες τὴν ἀπάντησίν μας ἐλέγαμεν ὅτι αἱ Ἀλήθειαι εἶναι δύο, τὸ φῶς καὶ τὰ φυτά. Καὶ ἐὰν τὸ ἐλέγαμε ἔτσι, θὰ ἤμποροῦμεν νὰ εἶμεθα ἱκανοποιημένοι;

ΠΑΥΛΟΣ

Προφανῶς ὄχι· διότι θὰ ἐκινδυνεύαμε νὰ ἀκούσωμεν ἐντόνους διαμαρτυρίας ἐκ μέρους τῶν ζώων, ἐπειδὴ τὰ ἀπεκλείσαμε ἀπὸ τὴν χορείαν τῶν ἀληθειῶν.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ θὰ εἶμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ αὐξήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀληθειῶν εἰς τρεῖς, ἐὰν βεβαίως δεχθῶμεν ὡς δύο διαφορετικὰ πράγματα τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά. Καὶ θὰ ὑποχρεούμεθα, ἐπίσης, κατὰ τὴν ἰδίαν λογικὴν, νὰ αὐξήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀληθειῶν προσθέτοντες εἰς αὐτὰς καὶ τὰ 92 γνωστὰ στοιχεῖα, ὡς ἄλλην ἢ ἄλλας ἀληθείας.

ΠΑΥΛΟΣ

Βεβαίως, θὰ ὑποχρεωθῶμεν νὰ κάμωμεν ἔτσι.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῆς ἐτέρας ἀληθείας ποὺ ἐδέχθημεν ἀρχικῶς, τοῦ φωτός, νομίζω ὅτι δὲν θὰ εἶχαμε ὀλιγωτέρας... αἰτήσεις κατατάξεως μεταξὺ τῶν Ἀληθειῶν, οὔτε μικροτέρας καὶ ὀλιγωτέρας διαμαρτυρίας θὰ ἤκούσαμεν.

ΠΑΥΛΟΣ

Αὐτό, ἀκριβῶς, ἐσκεπτόμουν καὶ ἐγὼ αὐτὴν τὴν στιγμήν.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ συγκεκριμένως, ἀφοῦ τὸ φῶς τὸ δεχόμεθα ὡς μίαν ἀλήθειαν, πῶς ἤμποροῦμεν νὰ μὴ δεχθῶμεν π.χ. τὸν ἠλεκτρισμὸν καὶ τὸν μαγνητισμὸν ὡς ἄλλας ἀληθείας;

ΠΑΥΛΟΣ

Βεβαίως. Νομίζω δὲ ὅτι καὶ αἱ λεγόμεναι ιδιότητες τῶν σωμάτων καὶ αἱ ἄλλαι φυσικαὶ δυνάμεις, ὡς λ.χ. τὸ διαίρετόν, τὸ πορῶδες, τὸ ἀδιαχώρητον ἢ ἡ βαρύτης, ἡ παγκόσμιος ἔλξις, ἡ φυγόκεντρος καὶ τόσαι ἄλλαι δυνάμεις, θὰ ἐδικαιοῦντο νὰ ὀνομασθοῦν ἀλήθειαι μὲ ἴσα δικαιώματα καὶ τίτλους πρὸς τὸ φῶς.

ΚΡΙΤΩΝ

Ὅλα αὐτὰ εἶχα καὶ ἐγὼ ὑπ' ὄψιν μου, ὅταν ἔλεγα ὅτι θὰ ἀκούσωμεν περισσοτέρας διαμαρτυρίας ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ φωτός. Ἐξ ὧν λοιπὸν εἶπαμε, δὲν συμπεραίνεις ὅτι αἱ ἀλήθειαι πιθανὸν μὲν νὰ εἶναι πολλαί, δύο ὅμως, ὅπως πρὸς στιγμὴν ἐδέχθημεν, δὲν ἢμπορεῖ νὰ εἶναι;

ΠΑΥΛΟΣ

Αὐτὸ τοῦλάχιστον, κατὰ τὴν γνώμην μου ἀπεδείχθη ἐπαρκῶς.

ΚΡΙΤΩΝ

Γιὰ πρόσεξε τώρα. Ἐχομεν δεχθεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀντὶ δύο ἀληθειῶν πολλές. Πόσες ἄραγε νὰ εἶναι αὐτὲς ἢ ἀλήθειαι;

ΠΑΥΛΟΣ

Τί θέλεις νὰ πῆς;

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐπάρχουν δηλαδή, ἑκατὸ ἀλήθειαι, ἢ χίλιαι ἢ ἄπειραι;

ΠΑΥΛΟΣ

Τὸ νὰ εἶναι ἑκατὸ ἢ χίλιαι δὲν βρίσκω νὰ ἔχη κάποια κεφαλαιώδη σημασία. Ἡ μήπως κάνω λάθος;

ΚΡΙΤΩΝ

Δὲν ἔχει βεβαίως κεφαλαιώδη σημασία, μᾶς ὑποβοηθεῖ ὅμως τοῦτο εἰς τοὺς συλλογισμοὺς μας. Ἐὰν στὸν κόσμον ποὺ ζοῦμε, καταστήῃ δυνατόν νὰ καθορίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀληθειῶν π.χ. εἰς ἑκατό, δὲν εἶναι λογικώτατον νὰ δεχθῶμεν ὅτι θὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἀλήθειαι στοὺς ἄλλους κόσμους, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ ἰδικός μας κόσμος εἶναι ὡς γνωστόν, σταγὼν ἐν τῷ ὠκεανῷ;

ΠΑΥΛΟΣ

Βεβαίως, ἀσφαλῶς, θὰ ὑπάρχουν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κόσμους ἀλήθειαι, κατὰ τὸν τρόπον ποὺ ὑπάρχουν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

ΚΡΙΤΩΝ

Ὅς παράδειγμα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λεχθῆ καὶ τὸ ἐξῆς· Θὰ ἔχεις βεβαίως ἀκούσει ὅτι μέχρι τῆς γῆς φθάνουσιν ἀκτινοβολία ἀπὸ τοὺς ἄλλους κόσμους, μὲ ιδιότητας διαφορετικὰς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀκτινοβολιῶν καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ φωτὸς τῶν ἀστέρων διὰ τοῦ φασματοσκοπίου, σχηματίζονται ραβδώσεις ποὺ δὲν ἀντιστοιχοῦν σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς γνωστὰ στοιχεῖα.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἔχω διαβάσει γιὰ ὅλα αὐτά.

ΚΡΙΤΩΝ

Δὲν εἶναι ἄραγε προφανές, ὅτι αὐτὰ τὰ φαινόμενα προδίδουν τὴν ὑπαρξιν καὶ ἄλλων συνθηκῶν καὶ δυνάμεων αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται καὶ δροῦν εἰς τοὺς ἄλλους κόσμους;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἄρκετὰ προφανές νομίζω ὅτι εἶναι. Ἄλλὰ καὶ χωρὶς τὸ παράδειγμα, ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι εἰς τοὺς ἄλλους κόσμους ὑπάρχουν ιδιότητες καὶ δυνάμεις φυσικαί, διαφορετικαὶ ἐκείνων τὰς ὁποίας ἐρευνῶμεν καὶ καταμετρῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐκδηλοῦνται, τοῦλάχιστον.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐάν, λοιπόν, ἐπὶ τῆς γῆς ὑπάρχουν λ.χ. ἑκατὸ ἀπὸ αὐτὰς τὰς ιδιότητας καὶ δυνάμεις τὰς ὁποίας χαρακτηρίζομεν πρὸς στιγμὴν ὡς ἀληθείας, καὶ προσθέσωμεν εἰς αὐτὰς καὶ τὰς τῶν ἄλλων κόσμων νομίζεις ὅτι θὰ σχηματισθῆ ἓνας μέγας, ἔστω, ὠρισμένος ὅμως, ἀριθμὸς ἀληθειῶν, ἢ ὅτι θὰ εἶναι ἄπειρες ἀλήθειαι;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἄφοῦ δεχόμεθα ὅτι οἱ κόσμοι εἶναι ἄπειροι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ φαινόμενα καὶ αἱ δυνάμεις καὶ αἱ ιδιότητες τῆς ὕλης θὰ εἶναι ἄπειρες.

ΚΡΙΤΩΝ

Πρέπει συνεπῶς, νὰ διορθώσουμε τὴν ἀπάντησί μας εἰς τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ ἀλήθεια εἶναι μία ἢ περισσότερες, παραδεχόμενοι ὅτι εἶναι ἢ μία ἢ ἅπειρες.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἔτσι πρέπει.

ΚΡΙΤΩΝ

Συγχρόνως ὅμως νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας ὅτι ἡ τελευταία μας αὐτὴ ἀπάντησις προϋποθέτει ὅτι ἀλήθειες θὰ ὑπάρχουν ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους κόσμους.

ΠΑΥΛΟΣ

Βεβαίως.

ΚΡΙΤΩΝ

Εἶσαι ὅμως τῆς γνώμης ὅτι τὴν Ἀλήθειαν πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ τὴν ἐξετάσωμεν ἐν σχέσει καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους κόσμους ἢ μόνον διὰ τὴν γῆν;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀπὸ ὅσον ἠμπορῶ νὰ καταλαβαίνω, ἡ Ἀλήθεια, ὡς πρόβλημα, πρέπει νὰ ἀφορᾷ ὀλόκληρον τὸ σύμπαν καὶ ὄχι μόνον τὴν γῆν καὶ μάλιστα ἀποκλειστικῶς τοὺς ἀνθρώπους της.

ΚΡΙΤΩΝ

Δυνάμεθα, λοιπόν, νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸ πρόβλημα τῆς Ἀληθείας, ὡς γενικὸν καὶ καθολικὸν πρόβλημα τοῦ σύμπαντος καὶ νὰ παραδεχθῶμεν κατὰ συνέπειαν ὅτι ἡ Ἀλήθεια ποὺ ζητοῦμεν πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτος, νὰ ὑπάρχη, δηλαδή, καὶ νὰ ἰσχύη παντοῦ καὶ ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὴν γῆν.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀσφαλῶς.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐχομεν λοιπόν τὸ δικαίωμα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ζητούμενη Ἀλήθεια θὰ ἔχη ὡς γνώρισμα τὸ νὰ εἶναι ἀπόλυτος, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ποὺ ἐδώκαμεν εἰς τὴν ἀπολυτότητα;

ΠΑΥΛΟΣ

Βεβαιώτατα.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐγὼ ὁμως ἔχω τὴν γνώμην ὅτι τοῦτο, ἡ ἀπολυτότης, δὲν ἀπεδείχθη ἐπαρκῶς, διὰ τὴν παραδεχθῶμεν ὡς ὀριστικὸν γνώρισμα τῆς Ἀληθείας.

ΠΑΥΛΟΣ

Τότε λοιπὸν ἐγὼ, παρεσύρθην ἀπὸ τὰ λόγια σου καὶ βιάστηκα νὰ παραδεχθῶ τὴν ἀπολυτότητα.

ΚΡΙΤΩΝ

Δὲν ἦταν λάθος μου. Διότι καὶ ἐγὼ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ποὺ ἐξετάζομεν τὴν ἀπολυτότητα σκέφθηκα ὅτι ἐφθάσαμεν μέχρις αὐτῆς ἀπὸ τὴν ἐκδοχὴν ὅτι ἀλήθειες, ὑπάρχουν ὄχι μόνον εἰς τὴν γῆν ἀλλὰ παντοῦ καὶ συνεπῶς εἶναι ἄπειρες. Συμβιβάζεται ὁμως ἡ ἀπολυτότης ὅταν οἱ ἀλήθειες εἶναι ἄπειρες, ἢ ὅταν εἶναι μία;

ΠΑΥΛΟΣ

Πράγματι, δὲν τὸ ξεκαθαρίσαμε αὐτὸ τὸ ζήτημα.

ΚΡΙΤΩΝ

Προφανῶς, λοιπὸν, πρέπει νὰ ἀπορρίψωμεν πρῶτα μίαν ἀπὸ τὶς δύο ἐκδοχές, ὅτι ἡ Ἀλήθεια εἶναι μία ἢ ὅτι εἶναι ἄπειρες καὶ κατόπιν νὰ ἰδοῦμε ἂν ἡ ἀπολυτότης, ἐξακολουθεῖ νὰ στέκη ὡς γνώρισμα τῆς Ἀληθείας.

ΠΑΥΛΟΣ

Λέγε, λοιπὸν, καὶ ἐγὼ σὲ παρακολουθῶ εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ ζητήματος.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι εἶχαμε καταλήξει νὰ παραδεχθῶμεν ὀριστικῶς ὅτι ἀλήθειες ὑπάρχουν ἄπειρες καὶ ὄχι μία, θὰ εἶχαμε τὸ δικαίωμα νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀπολυτότητα ὡς ὀριστικὸν γνώρισμα τῆς Ἀληθείας;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀμφιβάλλω ἂν θὰ εἶχαμε αὐτὸ τὸ δικαίωμα, χωρὶς νὰ ἤμπορῶ νὰ δικαιολογήσω ἐπαρκῶς τὴν ἀμφιβολίαν μου αὐτὴν τὴν στιγμὴν.

ΚΡΙΤΩΝ

* Ἄς ἐπαναλάβωμεν τὸ τί ἐννοοῦμεν μὲ τὴν ἀπολυτότητα,

διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν ἂν ἐπαρκῶς τὸ ἔχωμεν ἐξηγήσει καὶ κατανοήσει τοῦτο.

ΠΑΥΛΟΣ

Νομίζω ὅτι πολὺ ἐπαρκῶς τὸ ἔχομεν ἐξηγήσει, ὅτι ἡ ἀπολυτότης ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν, θέλει τὴν Ἀλήθειαν νὰ ὑπάρχη καὶ νὰ ἰσχύη παντοῦ, εἰς ὁλόκληρον τὸ σύμπαν.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐνθυμήσου τώρα ὅτι, ὅπως εἶπαμε, τὸ νὰ εἶναι οἱ ἀλήθειες ἄπειρες, σημαίνει ὅτι ἄλλες ἀπ' αὐτὲς ὑπάρχουν καὶ ἰσχύουν εἰς τὴν γῆν, ἄλλες εἰς τὸν ἥλιον, ἄλλες εἰς τὸν Ἄρη, ἄλλες εἰς τοὺς ἄλλους κόσμους, καὶ ἴσως μερικὲς νὰ ἰσχύουν σὲ ὅλους ἢ σὲ πολλοὺς κόσμους. Συνέπεια ὅμως τῆς ἐκδοχῆς ταύτης δὲν εἶναι ὅτι μία ἀλήθεια λ.χ. ποὺ ἰσχύει μόνον εἰς τὴν γῆν δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπόλυτος, ἀφοῦ εἶναι σχετικὴ μὲ τὴν γῆν μόνον καὶ δὲν ἰσχύει παντοῦ;

ΠΑΥΛΟΣ

Καθόλου μάλιστα δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπόλυτος μία τέτοια ἀλήθεια, τόσον σχετικὴ μάλιστα.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ τέτοιες ἀλήθειες, σχετικὲς, θὰ εἶναι ἀσφαλῶς πολλές ἀπὸ τὶς ἄπειρες.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀσφαλῶς.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἀπόλυτες δὲ ποιὲς ἔμποροῦν νὰ εἶναι;

ΠΑΥΛΟΣ

Κατ' ἀνάγκην οἱ ὑπόλοιπες, ποὺ ἰσχύουν παντοῦ.

ΚΡΙΤΩΝ

Φαντάσου τώρα ποία διαφορά ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀπολύτων καὶ τῶν σχετικῶν ἀληθειῶν καὶ ἂν εἶναι ὀρθὸν νὰ δεχθῶμεν ὑπάρχουσιν αὐτὴν τὴν διαφοράν.

ΠΑΥΛΟΣ

Δὲν εἶναι νομίζω καθόλου δύσκολον νὰ ἀντιληφθῆ κανεὶς ὅτι, μεταξὺ μιᾶς ἀπολύτου ἀληθείας ἢ ὁποῖα ὑπάρχει καὶ ἰσχύει

ἀπανταχοῦ, καὶ μιᾶς ἀληθείας σχετικῆς ἢ ὁποῖα ὑπάρχει καὶ ἰσχύει εἰς ὠρισμένον τόπον, ὑπάρχει τεραστία διαφορά. Ἐν-τιλαμβάνομαι μάλιστα ὅτι θὰ εἶναι τερατώδες νὰ ἀνεχθῶμεν τὴν ὑπαρξιν σχετικῶν ἀληθειῶν ὅταν ὑπάρχουν καὶ ἀπόλυτες, νὰ ἐπιτρέψωμεν, δηλαδή, εἰς τὸ ὑπάρχον καὶ ἰσχύον εἰς ὠρισμένον μέρος νὰ λέγεται ἀλήθεια, ὅταν θὰ λέγεται ἀλήθεια καὶ ἐκεῖνο πού ὑπάρχει καὶ ἰσχύει παντοῦ εἰς τὸ σύμπαν.

ΚΡΙΤΩΝ

Πολύ καλὰ ἀντελήφθης τὴν διαφοράν. Φαντάσου, πράγματι, μίαν ἀλήθειαν π.χ. ἢ ὁποῖα νὰ ἰσχύη παντοῦ καὶ πάντοτε καὶ μίαν ἄλλην νὰ ἰσχύη ἐδῶ καὶ νὰ μὴ ἰσχύη ἐκεῖ ἢ ἄλλου, νὰ ἰσχύη σήμερον καὶ νὰ μὴ ἰσχύη αὔριον, ἢ νὰ ἰσχύη ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ ὄν ἢ φαινόμενον καὶ νὰ μὴ ἰσχύη ὡς πρὸς ἐκεῖνο.

ΠΑΥΛΟΣ

Πολὺ ἀκατανόητον εἶναι τέτοιο πρᾶγμα καὶ καθόλου δὲν τὸ δέχεται ἡ σκέψις.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἄφοῦ, λοιπόν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρχουν ἀπόλυτες καὶ σχετικές ἀλήθειες, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἢ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχουν μόνον ἀπόλυτες ἀλήθειες ἢ ὅτι ἡ ἀπολυτότης δὲν εἶναι ἀπαραίτητον γνώρισμα τῆς ζητουμένης ἀληθείας, ὅποτε πάλιν λίγο θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς ἐνδιαφέρη ἂν μερικές ἀλήθειες εἶναι ἀπόλυτες καὶ ἄλλες σχετικές.

ΠΑΥΛΟΣ

Πράγματι, εὐρισκόμεθα πρὸ αὐτοῦ τοῦ διλήμματος.

ΚΡΙΤΩΝ

Δὲν εἶναι ὅμως δύσκολον καθὼς νομίζω, νὰ ἀποφασίσωμεν νὰ δεχθῶμεν τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο. Ἐμποροῦμεν π.χ. νὰ ἀπορρίψωμεν τὴν ἀπολυτότητα;

ΠΑΥΛΟΣ

Πῶς νὰ τὴν ἀπορρίψωμεν;

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐάν, δηλαδή, δὲν ἦτο ἀπαραίτητον γνώρισμα τῆς ἀληθείας

ἢ ἀπολυτότης, θὰ ἤμπορούσαμεν νὰ ἀποκλείσωμεν ἀπὸ τὸ νὰ τὴν ἔχουν ὡς γνώρισμα μερικές ἀλήθειες καὶ κατὰ ποῖον τρόπον;

ΠΑΥΛΟΣ

Βεβαίως ὄχι.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐν τοιαύτῃ ὁμῶς περιπτώσει, καθ' ἣν θὰ ὑπάρχουν καὶ ἀπόλυτες ἀλήθειες πῶς θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ὑπάρχουν κοντά τους καὶ σχετικές ἀλήθειες, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ ὅσα πρὸ ὀλίγου εἶπαμε;

ΠΑΥΛΟΣ

Εἶπαμε ὅτι θὰ εἶναι τερατῶδες τέτοιο πρᾶγμα, νὰ συμβιβασθῇ ἡ ἀπολυτότης μὲ τὴν σχετικότητα.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἡ ἀπολυτότης, λοιπόν, εἶναι ἀπαραίτητο γνώρισμα τῶν ἀληθειῶν, ἀφοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκλείσωμεν καὶ εἰς μίαν ἔστω ἀλήθειαν νὰ ἔχη τὴν ἀπολυτότητα ὡς γνώρισμα.

ΠΑΥΛΟΣ

Εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος.

ΚΡΙΤΩΝ

Μένει τώρα νὰ ἴδωμεν, ἂν οἱ ἀλήθειες εἶναι πολλές ἢ μία καὶ ἂν στὴ περίπτωσι πού θὰ εἶναι μία, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀπαραίτητο γνώρισμα αὐτῆς ἡ ἀπολυτότης.

ΠΑΥΛΟΣ

Μοῦ φαίνεται ὅτι ἂν εἶναι μία ἡ Ἀλήθεια, ἡ ἀπολυτότης θὰ τῆς ἔρχεται σὰν γάντι. Τὸ εἶναι ὁμῶς εἶναι μία ἢ ὄχι, αὐτὸ σὲ παρακαλῶ νὰ τὸ ξεκαθαρίσης σύ.

ΚΡΙΤΩΝ

Μαζὺ θὰ τὸ ἐξετάσωμεν καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο.

ΠΑΥΛΟΣ

Λέγε, λοιπόν, σὲ ἀκούω.

ΚΡΙΤΩΝ

Τὸ ζήτημα νομίζω ἤμπορεῖ νὰ τεθῇ ὡς ἐξῆς: Ἡ ζητούμενη Ἀλήθεια πρέπει νὰ ἐξηγῇ τὸν κόσμον, πρᾶγμα πού ἐδέχθημεν

ὡς βασικὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐρεύνης μας. Ἐκ τῆς μέχρι στιγμῆς δὲ συζητήσεώς μας, κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀπολυτότης εἶναι ἀπαραίτητον γνώρισμα τῶν ἀληθειῶν. Ἐὰν τώρα, δεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχουν πολλές ἀλήθειες, ἀπόλυτες βέβαια, τότε πρέπει ἡ ἐξήγησις τῶν διαφόρων φαινομένων τοῦ κόσμου νὰ γίνεταί περίπου ἔτσι. Τὸ Α φαινόμενον θὰ ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπαρξιν τῆς α ἀληθείας ἢ τῶν α, β καὶ γ ἀληθειῶν. Τὸ Β φαινόμενον θὰ ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπαρξιν τῆς β ἀληθείας ἢ τῶν α, β, καὶ δ ἀληθειῶν καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. Ἡ νομίζεις ὅτι δὲν θὰ συμβαίνη ἔτσι;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀσφαλῶς ἔτσι πρέπει νὰ συμβαίνη, ὅταν ὑπάρχουν πολλές ἀλήθειες.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἀφοῦ ὅμως ἡ κάθε ἀλήθεια πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτος, πῶς εἶναι δυνατὸν μία ἀλήθεια νὰ ἰσχύη ὡς πρὸς τὸ Α φαινόμενον ἢ τὰ τάδε φαινόμενα μόνον, καὶ συγχρόνως νὰ διατηρῆ τὴν ἀπολυτότητα της; Πῶς νομίζεις ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαίνη αὐτό;

ΠΑΥΛΟΣ

Καθόλου δὲν εὐρίσκω ὅτι ἠμπορεῖ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀπολυτότητά της.

ΚΡΙΤΩΝ

Πρέπει συνεπῶς, ἢ νὰ ὑπάρχη μία μόνον ἀλήθεια, ὅποτε, πράγματι, ἡ ἀπολυτότης θὰ τῆς ἔρχεται σὰν γάντι, ὅπως εἶπες καὶ σύ. Ἡ, νὰ ὑπάρχουν μὲν πολλές, ἄπειρες ἀλήθειες, ἀπόλυτες βεβαίως, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅτι, θὰ λαμβάνουν ὅλες μαζὺ καὶ πάντοτε μέρος, εἰς τὴν ἐξήγησιν καὶ τοῦ παραμικροτέρου φαινομένου, εἰς ὁποιονδήποτε σημεῖον τοῦ σύμπαντος.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀσφαλῶς, εἶναι λογικώτερον καὶ ὀρθότερον, νὰ δεχθῶμεν τὴν ὑπαρξιν μιᾶς καὶ μόνης Ἀληθείας εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ὀφείλωνται ὅλα τὰ φαινόμενα τοῦ κόσμου ἢ τοῦ σύμπαντος.